

Užívání drog v EU

legislativní přístupy

Užívání drog v EU

legislativní přístupy

Překlad/ Artlingua, a.s., 2005

Jazyková a odborná redakce Mgr. Ondřej Petroš
a MUDr. Tomáš Zábranský, Ph.D.

Editor českého vydání/ MUDr. Tomáš Zábranský,
Ph.D.

Katalogizační údaje:

Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost, 2005-02-25 TĚMATICKÉ DOKUMENTY EMCDDA – Užívání drog v EU – legislativní přístupy

Lisabon: Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost

Poprvé vydáno v angličtině jako [Illicit drug use in the EU: legislative approaches] Evropským monitorovacím centrem pro drogy a drogovou závislost, Lisabon, 25.2.2005.

© Evropské monitorovací centrum pro drogy
a drogovou závislost, 25. února 2005
ISBN původního vydání v angličtině:
ISBN 92-9168-215-2

© Vydal/ Úřad vlády České republiky, 2005
1. vydání v jazyce českém

ISBN 80-86734-50-1

**Evropské monitorovací centrum
pro drogy a drogovou závislost**

Užívání drog v EU – legislativní přístupy

Právní upozornění EMCDDA

Tato publikace Evropského monitorovacího centra pro drogy a drogovou závislost (EMCDDA) je chráněna autorským právem. EMCDDA nenese občanskoprávní ani žádnou jinou odpovědnost za jakékoli důsledky vyplývající z použití údajů, uvedených v tomto dokumentu. Obsah této publikace nemusí nutně vyjadřovat oficiální názory partnerů EMCDDA, členských států EU či jakékoli instituce nebo agentury Evropské unie nebo Evropských společenství.

Řada dalších informací o Evropské unii je k dispozici na internetovém serveru Evropa (<http://europa.eu.int>).

Rozmnožování, kopírování a další reprodukce tohoto materiálu je povolena za podmínky plného uvedení zdroje.

Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost

Rua da Cruz de Santa Apolónia, 23-25,
1149-045 Lisabon, Portugalsko

Tel: (351) 218 11 30 00, Fax: (315) 218 13 17 11

info@emcdda.eu.int,
<http://www.emcdda.eu.int>

Upozornění vydavatele

Český překlad nezahrnuje Přílohu 3 originální publikace EMCDDA, která obsahuje neoficiální překlady částí právních textů členských států EU vztahujících se k dané problematice. Původní text naleznete na adrese <http://eldd.emcdda.eu.int>

PŘEDMLUVA K ČESKÉMU VYDÁNÍ	8
PODĚKOVÁNÍ	10
1 ÚVOD	12
2 MEZINÁRODNÍ PRÁVNÍ RÁMEC PRO OTÁZKU DROG	14
2.1 Klasifikace drog v úmluvách OSN	15
2.2 Úmluvy OSN a kontrola užívání drog	15
2.3 Článek 3 Úmluvy OSN z roku 1988	16
2.4 Mezinárodní výbor pro kontrolu drog (INCB)	17
2.5 Instrukce Evropské unie a nelegální užívání drog	19
3 PRÁVNÍ PŘEDPISY TÝKAJÍCÍ SE UŽÍVÁNÍ DROG V JEDNOTLIVÝCH STÁTECH EU	22
3.1 „Depenalizace“ a „dekriminalizace“: sémantická rozvaha	23
3.2 Zákony o nelegálním užívání a držení drog: sankce bez prvku odnětí svobody	24
3.2.1 Užívání drog	24
3.2.2 Držení drog pro osobní potřebu	24
3.2.3 Další přístupy k držení drog pro osobní potřebu	26
3.3 Uplatňování zákonů	28
3.4 Zákony a množství	29
3.5 Partnerská spolupráce se zdravotním a sociálním sektorem	29
4 ZÁVĚR	32
PŘÍLOHA 1	36
PŘÍLOHA 2	42

PŘEDMLUVA K ČESKÉMU VYDÁNÍ

Ing. Ivo Kačaba, ředitel

Sekretariát Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky

Zatímco o nutnosti postihování nedovoleného obchodu s drogami není celosvětově sporu, právní úprava užívání nelegálních drog a jejich držení samotnými uživateli je předmětem několik let trvajících diskuzí jak na mezinárodní, tak na národní úrovni.

Tato publikace analyzuje právní úpravy užívání drog a jednání, která s užíváním bezprostředně souvisí, v zemích EU. Mimo jiné je patrné, že i když společný základ těchto právních norem je dán mezinárodními úmluvami OSN z r. 1961, 1971 a 1988, konkrétní legislativní normy a praxe se různí.

V mnoha zemích EU lze vysledovat aktuální trend rozlišení trestního postihu případů, kdy se jedná o nakládání s drogami čistě za účelem osobní potřeby, od případů ostatních, kdy se s drogami obchoduje nebo nakládání s nimi zasahuje další osoby.

Dochází tedy ke zmírnění sankcí nebo k ústupu od trestního stíhání například u nakládání s drogou pro vlastní potřebu, a to zejména s cílem nekriminlizovat uživatele drog jako takové. Trestní právo většiny zemí EU rozlišuje sankce rovněž v závislosti na druhu drogy, a to podle míry jejich zdravotní a společenské nebezpečnosti. Z tohoto hlediska jsou v praxi nejčastěji odlišeny konopné drogy od drog ostatních, existují ale i rozlišení do tří a více kategorií.

V souladu s tímto trendem předložila vláda Poslanecké sněmovně PČR v r. 2004 návrh rekodifikace trestního zákona, který obsahuje mimo jiné změny ustanovení týkajících se trestního postihu nedovoleného nakládání s drogami. Tyto změny by měly vést především k rozlišení trestů za držení drogy pro osobní potřeby podle druhu drogy. Byly navrženy dvě kategorie: konopné látky a drogy ostatní. U konopných látek návrh zákona předpokládá zmírnění postihů při nakládání za účelem vlastní potřeby; na druhé straně u drog nebezpečnějších, jsou-li přechovávány ve větším množství, se sankce podle vládního návrhu naopak zpřísňují.

Výše uvedené trendy, které se často označují termínem „dekriminalizace“, v žádném případě nesměřují k legalizaci drog ani ke vzbuzení dojmu, že drogy – včetně marihuany – nejsou zdravotně či společensky nebezpečné. Jejich smyslem je nalézt takové řešení, které bude v souladu s mezinárodními závazky a s aktuálním vývojem v oblasti užívání drog a zároveň povede k efektivnímu využití prostředků trestního práva, které by měly být tím nejzazším nástrojem k regulaci každého nežádoucího společenského jevu.

V neposlední řadě jde také o peníze – policie, státní zástupci a soudci by měli mít možnost zvolit takové řešení, které bude chránit společnost a veřejné zdraví za efektivního využití omezených veřejných prostředků.

Praha, 14.6.2005

PODĚKOVÁNÍ

Tento dokument zpracoval v letech 2003–2004 v rámci programu EMCDDA P4 „Strategie a dopady“ Danilo Ballotta za laskavé spolupráce Brendana Hughese a pod vedením Henriho Bergerona. Velký přínos představovaly rovněž korektury a návrhy Cécile Martelové, Chloe Carpentierové a Philippa Rouxe.

Dokument byl oponován členy vědeckého výboru EMCDDA, kteří se zabývají programem P4 „Strategie a dopady“ – tj. profesory Bisouem a De Ruyverem, a právními korespondenty Evropské databáze drogové legislativy.¹

Za užitečné připomínky a návrhy dále děkujeme Marinu Sycholdovi a Pierreovi Widmerovi ze švýcarského Ústavu pro srovnávací právo, Timovi Boekhout Van Soliengeovi z Univerzity v Utrechtu, Danu Kaminskému z Univerzity v Leuvenu, Franku Zabelovi z Ústavu sociálního lékařství a preventivní medicíny Univerzity v Lausanne, Martinu Postma z Transnacionálního institutu v Amsterdamu, Lorenzi Boellingerovi z Univerzity v Brémách a Bernardu Leroyovi z Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu.²

-
- 1 Evropská databáze drogové legislativy (European Legal Database on Drugs, zkratka ELDD) je on-line databází drogové legislativy členských států EU. Obsahuje mj. právní texty v původní podobě, právní profily jednotlivých států, srovnávací studie z dané oblasti aj. Další informace na adrese: <http://eldd.emcdda.eu.int/> (pozn. české redakce)
 - 2 United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC); dříve United Nations Drugs Control Program (UNDCP) (pozn. české redakce)

ÚVOD

V souladu s původní žádostí francouzské (vládní) Meziřezortní komise pro otázky boje proti drogám a drogové závislosti (Mission Interministérielle de Lutte contre la Drogue et la Toxicomanie (MILDT)) je záměrem tohoto dokumentu poskytnout přehled současných právních úprav v členských státech EU týkajících se užívání a držení drog pro osobní potřebu¹. Vzhledem k projevě zájmu o toto téma a poté, co jsme obdrželi další žádosti o informace, jsme se rozhodli v souladu s naším mandátem poskytnout tento dokument k dispozici širší veřejnosti. Pro sestavení tohoto materiálu jsme kromě dokumentačních archívů (Evropská databáze pro drogovou legislativu – ELDD) a shodně tematicky zaměřené práce Evropského monitorovacího centra pro drogy a drogovou závislost (EMCDDA) použili údaje ze zhruba třiceti studií a dalších publikací.

První část dokumentu obsahuje základní informace o mezinárodním právním rámci pro užívání drog a jejich držení pro osobní potřebu. Druhá část se zabývá právními předpisy v jednotlivých státech, začíná rozkladem tradiční definice pojmů „dekriminalizace“ a „depenalizace“ a pokračuje souhrnným popisem různých právních předpisů v členských státech EU, který vychází z výsledků analýzy právních textů, role množství v trestním řízení a soudní praxe. Hlavní výsledky této analýzy jsou poté shrnuty v závěru dokumentu.

Tato práce je spíše přehledem právních předpisů členských států EU než jejich podrobnou analýzou. Nepředkládáme žádná doporučení a netvrdíme ani, že rozbor příslušných právních předpisů a jejich aplikace je zcela vyčerpávající. Rukopis dokumentu byl dokončen 18. listopadu 2004.

1 V celém dokumentu používáme termín „drogy“ ve smyslu látek, které jsou kontrolovány národními zákony či mezinárodním právem, především jde o omamné látky ve smyslu Úmluvy OSN z roku 1961 a o psychotropní látky ve smyslu Úmluvy OSN z roku 1971.

MEZINÁRODNÍ PRÁVNÍ RÁMEC
PRO OTÁZKU DROG

Úmluvy OSN o drogách klasifikují omamné a psychotropní látky podle jejich nebezpečnosti pro zdraví, rizika zneužití a terapeutické hodnoty. Úmluva z roku 1961 rozděluje omamné látky do čtyř seznamů, a úmluva z roku 1971 rozděluje do čtyř seznamů psychotropní látky. Úmluva z roku 1988 (která byla koncipována jako reakce na mezinárodní obchod s drogami) uvádí dva seznamy prekurzorů.¹

Některé látky jsou ve stejné úmluvě uvedeny dvakrát. Například konopí² a heroin (stejně jako

dalších 15 látek) jsou v Úmluvě 1961 zařazeny na seznam I jako látky, jejichž vlastnosti způsobují závislost a které představují vysoké riziko zneužití, a zároveň na seznam IV nejnebezpečnějších látek vzhledem k riziku zneužití, vysoce škodlivým vlastnostem a velice omezené lékařské či terapeutické hodnotě.³ Tato „dvojitá“ klasifikace může odrážet přání autorů všech tří Úmluv co nejvíce zdůraznit toxicitu těchto látek; jejím následkem je ještě omezenější a přísněji kontrolované využívání těchto látek pro lékařské účely.⁴

Mezinárodní kontrolu drog upravují tři úmluvy OSN, jejich ustanovení však nemají přímou právní platnost.⁵ Signatářské státy musí převést tyto úmluvy do svých národních právních předpisů, a to v souladu s vlastními právními principy (a v dobré víře – tzn. při dodržení obecných záměrů úmluv⁶) prostřednictvím národní legislativy.

Úmluvy OSN uvádí, že veškeré podle těchto Úmluv kontrolované drogy se smí používat pouze pro lékařské a vědecké účely.⁷ Jakékoliv jiné

použití – a zvláště pak rekreační užívání – tak může být považováno za porušení mezinárodního práva.⁸ Úmluvy definují delikty, jako například držení, nabytí, distribuce nebo nabízení k prodeji,⁹ a doporučují zařadit některé z nich mezi závažné delikty trestané odnětím svobody, tedy mezi „trestné činy“.¹⁰

Úmluvy nicméně mezi trestnými činy neuvádí samotné užívání, ačkoliv si je každá signatářská země může jako specifický trestný čin definovat,

1 Organizace spojených národů (OSN) (1961, 1971, 1988), Jednotná úmluva o omamných látkách (1961), Úmluva o psychotropních látkách (1971), Úmluva proti nelegálnímu obchodování s omamnými a psychotropními látkami (1988) (<http://www.incb.org/e/conv>).

2 Je třeba upozornit, že neexistuje jednotná obecně přijímaná definice konopí (angl. cannabis); popsat lze minimálně tři: (1) „všezahrnující“ definice (uplatňovaná převážně ve Francii, Řecku a Švédsku), podle které je konopím jakákoliv rostlina druhu *Cannabis sativa* L., (2) „mezinárodní“ definice obsažená v úmluvách OSN: „vrcholky květů samičí rostliny druhu *Cannabis sativa* L.“ a (3) „evropská“ definice, která povoluje průmyslové využívání konopných rostlin včetně *Cannabis sativa* L., pokud je obsah THC v těchto rostlinách nižší než 0,2 %.

3 Více informací o klasifikaci drog viz http://eldd.emcdda.eu.int/trends/trends_law.shtml a F. Cabalero & Y. Bisiou, *Le Droit de la drogue*, Dalloz, 2000, str. 476-488.

4 Úmluvy přesto využití pro lékařské účely povolují; viz také: EMCDDA (2002), *Medicinal cannabis and derivatives — A legal analysis of the options, their limitations, and current practice in the EU, ELDD Comparative Study a EMCDDA (2000)*, Reviewing legal aspects of substitution treatment at international level, in the EU (komparativní studie ELDD, dostupná on-line na http://eldd.emcdda.org/databases/eldd_comparative_analyses.cfm).

5 Tyto smlouvy tedy nemají charakter závazných právních předpisů přímo platných v jednotlivých signatářských státech (pozn. české redakce).

6 Článek 31 Obecných pravidel pro výklad, Vídeňská úmluva o smluvním právu (1969) (<http://www.un.org/law/ilc/texts/treaties.htm>).

7 Článek 4 písm. c, 1961 Jednotná úmluva o omamných látkách, OSN.

8 B. De Ruyver, G. Vermeulen, T. Van der Beken, F. Van der Laenen, K. Geenens, *Multidisciplinary Drug Policies and the UN Drug Treaties*, Institute for International Research on Criminal Policy, Ghent University, Maklu, 2002, str. 23.

9 Článek 36 Úmluvy 1961, Článek 3 Úmluvy 1988.

10 Nadále budeme používat tento zkrácený, v českém právu užívaný termín (pozn. české redakce).

pokud se tak rozhodne. Někteří autoři vidí mezi užíváním a držením drogy zásadní rozdíl, jelikož držení drogy je na rozdíl od užívání aktivita, která s sebou vždy nese riziko dalšího prodeje¹¹.

Oficiální výklad OSN k článku 36 Úmluvy 1961 skutečně potvrzuje existenci tohoto rozdílu. Uvádí: „Je nutné si povšimnout, že odstavec 1 nehovoří o „užívání“. Jak již bylo uvedeno jinde, cílem článku 36 je boj s nelegálním obchodováním a nedovolená konzumace drog závislými osobami „nelegální obchodování nepředstavuje.“ (OSN 1973, str. 428/7). Stejně rozlišení lze prokazatelně nalézt i v jiné části tohoto výkladu, která uvádí: „Není pochyb, že vlády mohou upustit od trestu odnětí svobody v případech nedovoleného držení drogy pro osobní potřebu. Nedovolené držení drogy pro účel distribuce

však musí být na druhou stranu postižitelné vězením nebo jiným trestem odnětí svobody“ (OSN 1973, str. 113/23).¹² Úmluva z roku 1961 proto jasně rozlišuje mezi držením pro osobní potřebu, kdy mají vlády právo neuplatnit trest odnětí svobody, a držením pro účel distribuce, které musí být trestáno „odnětím svobody“¹³.

Úmluva OSN z roku 1988 nicméně vyžaduje postih odnětím svobody za „držení pro osobní potřebu“ (článek 3.2.) a nikoliv jen za „držení“ jako tomu bylo v textu Úmluvy z roku 1961; Úmluva z roku 1988 by tak mohla pro jednotlivé státy znamenat nutnost postihovat užívání odnětím svobody (nepřímou, prostřednictvím postihu držení).

2/3

Článek 3 Úmluvy OSN z roku 1988

Od zařazení článku 3 odst. 2 do Úmluvy OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami z roku 1988 bylo spotřebováno mnoho inkoustu při řešení otázky, zda má být držení drog pro osobní potřebu považováno za trestný čin či nikoliv.

V druhém odstavci tohoto článku je poprvé jasně vyjádřena povinnost „s výhradou ústavních principů a základních zásad“ národních právních

systémů ustanovit (...) držení, získávání nebo pěstování drog (...) pro osobní potřebu jako trestný čin¹⁴. Na první pohled se zdá, že je toto ustanovení jednoznačné: za držení pro osobní potřebu musí být uložena trestní sankce. Bližší pohled na strukturu a oficiální výklad (OSN) tohoto článku¹⁵ a stručný přehled relevantní právní literatury však prozrazuje, že takový závěr není vůbec zřejmý.

- 11 Viz Boellinger, L., 'The Evolution of Drug Policy in Germany', SENLIS Council (ed.): Global Drug Policy. Building a New Framework. The Lisbon Int. Symposium On Global Drug Policy, Paris 2003, pp. 151–160 a Albrecht H.-J., Drug Policies and Drug Problems in the Federal Republic of Germany – Development and Trends.
- 12 United Nations, Commentary on the Single Convention on Narcotic Drugs 1961, New York 1973 a Bewley-Taylor, Fazez, Boekhout van Solinge, 2004.
- 13 Toto rozlišení je dosti jasné, nicméně abychom zkomplikovali již tak složitou otázku, všimli jsme si, že francouzská verze oficiálního výkladu uvádí v čl. 23 odst. 4 „(...) vlády *mají právo nepotrestat* držení pro osobní potřebu odnětím svobody (...)“ (ve francouzštině: Les gouvernements ont le droit de ne pas punir de peines de prison la détention (...), zatímco anglická verze ve stejném odstavci uvádí „(...) vlády *mohou upustit* od (v angličtině „*may refrain from*“) potrestání odnětím svobody (a ne „*mají právo*“, což je určitě silnější formulace než „*mohou upustit*“) v případech držení pro osobní potřebu (...).“ Tyto jazykové rozdílnosti by mohly způsobit další problémy při výkladu. Bez ohledu na lingvistické problémy je ale zřejmé, že státy *mají* právo neuplatnit trest odnětí svobody, jak je výše uvedeno.
- 14 Doslovné znění čl. 3.2.: „S výhradou svých ústavních principů a základních zásad svého právního systému přijme každá smluvní strana taková opatření, jež mohou být potřebná k uznání držení, získávání nebo pěstování jakýchkoli omamných nebo psychotropních látek pro osobní potřebu při porušení Úmluvy z roku 1961, Úmluvy z roku 1961 s doplňky nebo Úmluvy z roku 1971 za trestné činy ve smyslu vlastního právního řádu, pokud jsou vykonány úmyslně.“
- 15 United Nations, Commentary on the United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotics Drugs and Psychotropic Substances 1988, New York 2000..

Nejprve je třeba si uvědomit, že článek 3 vyzývá signatářské státy, aby ustanovily držení drog jako „trestný čin“, bez ohledu na to, zda je droga držena pro účel dalšího nabízení (odst. 1) nebo pro osobní potřebu (odst. 2).

Přidání druhého odstavce, který se konkrétně zabývá „držením pro osobní potřebu“, umožňuje zákonodárcům zavést ochranné klauzule, které zajistí, že relevantní požadavek splňuje „ústavní principy“ a „základní zásady (národního) právního systému“. Pro případ držení pro jinou než osobní potřebu odstavce 1 článku 3 takové „ochranné klauzule“ neobsahuje. Proto se zdá, že klauzule článku 3 odst. 2 dávají signatářským státům více volnosti při stanovení sankcí za trestné činy spojené s držením pro osobní potřebu než v případě trestných činů spojených s obchodováním.¹⁶

Navíc je podle oficiálního výkladu OSN k Úmluvě 1988 smyslem článku 3 „zvýšil efektivitu národních systémů trestního soudnictví v oblasti obchodování s drogami.“ Proto s ohledem na obecná pravidla k výkladu smluv (Videňská úmluva

o smluvním právu z roku 1969), která uvádějí, že státy jako smluvní strany v úmluvách budou vykládat tyto úmluvy „v dobré víře“ a „ve světle (jejich) účelu a smyslu“,¹⁷ musíme nutně učinit závěr, že hlavním důvodem pro kriminalizaci držení (drog) pro osobní potřebu je v souladu se smyslem článku 3 zlepšit kontrolu nad mezinárodním obchodováním s drogami a ne boj proti užívání drog jako takovému.¹⁸

Závěrem: stručné přezkoumání studií a literatury k výkladu tohoto článku nasvědčuje tomu, že státy musí zakázat veškeré činnosti vedoucí k nelegálnímu užívání drog – tzn. držení, nabývání, dovoz a pěstování – je ale zachováno jejich právo (je-li záměrem deliktu osobní spotřeba) stanovit druh sankce (trestní či správní).¹⁹

Z výše uvedených skutečností vyplývá, že se státy při volbě vhodných opatření v oblasti nelegálního užívání drog a s ním spojených problémů mohou rozhodnout jak pro kriminalizaci protiprávních činů spojených s užíváním drog, tak pro jiný druh sankce netrestní povahy.

2 / 4

Mezinárodní výbor pro kontrolu drog (INCB)

Zatímco provádění mezinárodních úmluv je odpovědností každého signatářského státu, sledováním jejich provádění se zabývá Mezinárodní výbor pro kontrolu drog (dále v textu jen „Výbor“ nebo „INCB“),²⁰ ustavený Úmluvou z roku 1961.

Hlavním cílem činnosti Výboru je podporovat provádění ustanovení úmluv o drogách vládami jednotlivých států. Ačkoliv nemůže donutit signatářské státy, aby přijaly jednotný výklad podmínek úmluv²¹, může vyjadřovat stanoviska

k významu těchto ustanovení a k opatřením přijatým příslušnými vládami v souvislosti se záměry těchto úmluv.

Výbor má rovněž pravomoc požadovat po vládách, aby pozměnily svou politiku, pokud se domnívá, že nějaké opatření může závažně poškodit naplňování cílů úmluv. Na podkladě tohoto mandátu Výbor vyjádřil výhrady k nedávným změnám zákonů některých západoevropských států.²²

16 Viz také The Police Foundation, Report of the Independent Inquiry into the Misuse of Drugs Act 1971, London, 2000, p. 13.

17 Swiss Institute of Comparative Law (<http://isdc.ch/f/default.asp>), Consolidated legal opinion concerning the

18 European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2001), Drug users and the law in the EU: a balance between punishment and treatment. *Drugs in focus*, (<http://www.emcdda.eu.int/?nNodeID=519>).

19 Viz Caballero & Bisiou, 2000; Casoni, 2000, De Ruyver et al., 2002; Dorn & Jamieson, 2001; Note politique du Gouvernement Fédéral Belge 2001; Krajewsky, 1999; Swiss Institute of Comparative Law, 2001.

20 INCB: zkratka z anglického „International Narcotics Control Board“ (pozn. české redakce)

21 Čl. 5-18 Úmluvy 1961 a čl. 22 a 23 Úmluvy 1988.

22 Mezinárodní výbor pro kontrolu drog (INCB), Zpráva 2001 (§ 214), OSN, New York, 2002.

V roce 2000 INCB připomínkoval portugalský návrh zákona, který uváděl, že zneužití a držení drog pro osobní potřebu již nebude trestným činem, ale pouze porušením správních předpisů, a zaujal stanovisko, že dané ustanovení „není v souladu s mezinárodními smlouvami o kontrole drog, které vyžadují, aby se užívání drog omežilo pouze na lékařské a vědecké účely a aby jednotlivé státy jako smluvní strany ustanovily držení drog jako trestný čin“²³. O něco později, v roce 2002, již zpráva INCB nepolemizuje s legislativními změnami, které v Portugalsku mezitím byly zavedeny (ani s obdobným vývojem v Lucembursku), ale pouze upozorňuje na to, že článek 3 odst. 2 Úmluvy z roku 1988 vyzývá státy, aby „ustanovily (...) držení (...) pro osobní potřebu jako trestný čin (...) vzhledem k tomu, že smluvní strany musí splnit svou základní povinnost vyplývající z úmluvy – omezit užívání kontrolovaných látek na lékařské a vědecké účely“²⁴.

INCB nedávno také vyjádřil své výhrady k návrhu Spojeného království převést konopí z Třídy B do Třídy C²⁵ s ohledem na „zmatek“ a „všeobecné nedorozumění“, které dle jeho názoru mělo být výsledkem této změny. Britská vláda na zprávu oficiálně reagovala, a to zejména prohlášením své delegace na zasedání Komise pro omamné látky 8. dubna 2003 ve Vídni.²⁶

Nedávný belgický návrh novelizace zákona o drogách uvádějící, že trestní sankce vůči uživatelům drog budou pouze poslední možností,

Výbor naproti tomu nijak nekritizoval a v dopise belgickému ministru z 28. března 2003²⁷ potvrzuje, že je návrh v souladu s úmluvami, a zároveň upozorňuje na to, že zrušení zákazu činností vedoucích k užívání drog (což v návrhu zákona obsaženo nebylo) by bylo v rozporu s úmluvami.

V této souvislosti je zajímavé, že španělské a italské řešení, uplatňující za držení pro osobní potřebu pouze správní sankce (z roku 1992, resp. 1990), se ve zprávách INCB z příslušného roku s nesusouhlasem nesetkalo. Možným vysvětlením může být fakt, že legislativní změny ve Španělsku a Itálii představovaly přechod od situace, kdy určité jednání nebylo předmětem žádné sankce, k situaci, kdy je toto jednání zakázáno a je předmětem správní sankce; jinými slovy řečeno, v obou případech byl právní předpis zpřísněn. Později došlo v ostatních výše v textu zmíněných státech ke změně klasifikace držení pro osobní potřebu z trestného činu, který mohl být trestán odnětím svobody, na zákaz, který je trestán jinou formou než odnětím svobody (přínejmenším v případě prvního deliktu).²⁸

Přes výše uvedenou kritiku se zdá, že tato ustanovení jsou konzistentní se směrem, který INCB zmínila ve své zprávě z roku 1996 a který hovoří o „větším využívání léčení a alternativních sankcí a zároveň uplatňování kratších trestů odnětí svobody za méně závažné trestné činy“ a který dále uvádí, že „je velmi důležité, aby sankce uplatňované trestněprávním systémem odpoví-

23 Mezinárodní výbor pro kontrolu drog (INCB), Zpráva 1999 (449), OSN, New York, 2000.

24 Mezinárodní výbor pro kontrolu drog (INCB), Zpráva 2001 (509), OSN, New York, 2002.

25 Mezinárodní výbor pro kontrolu drog (INCB), Zpráva 2002 (449), OSN, New York, 2003: Výbor následujícím způsobem komentuje oznámení vlády Spojeného království, že hodlá přesunout konopí na seznam podléhající méně závažným opatřením pro kontrolu: „celosvětové ohlasy na toto oznámení (...) (zahrnují) zmatek a všeobecné nedorozumění. Průzkum provedený ve Spojeném království zjistil, že 94 % dětí věří, že je konopí legální látkou či dokonce nějakým druhem léku. Tento průzkum také ukázal, že téměř 80 % všech učitelů ve Spojeném království se domnívá, že současná reklasifikace konopí ztěžuje jejich úkol informovat žáky o nebezpečí zneužívání drog. Několik průzkumů veřejného mínění provedených v červenci a srpnu 2002 zjistilo, že většina populace tuto reklasifikaci nepodporuje.“

26 Výtah z proslovu britské delegace na posledním zasedání Komise pro omamné látky konaného ve Vídni 8.4.2003: "... vláda Spojeného království se cítí povinná písemně vyjádřit v dopise Komisi ze dne 3.3.2003 své zděšení nad komentáři uvedenými ve Zprávě Komise za rok 2002 o rozhodnutí Spojeného království reklasifikovat konopí. Vláda Spojeného království je znepokojena obzvláště z poplašných formulací obsažených ve Zprávě, z absence jakýchkoli odkazů na vědecké poznatky, na kterých bylo toto (britské) rozhodnutí založeno, a ze zavádějícího způsobu, jímž zástupci INCB prezentovali toto rozhodnutí médiím."

27 Dopis tajemníka Rady, p. Herberta Schaepeho, belgickému ministru spravedlnosti, p. Verwilghenovi, ze dne 28. března 2003.

28 S italským zákonem nicméně Výbor vyjádřil nesusouhlas ve své Zprávě z roku 1999, kde se objevila kritika novely z roku 1993; „dekriminalizace držení a zneužívání drog zavedená v Itálii v roce 1993 není v souladu s několika ustanoveními Úmluvy z roku 1961 a Úmluvy z roku 1988“.

daly závažnosti trestného činu²⁹. Ve stejné zprávě Výbor také uvádí, že 8. kongres OSN o prevenci trestné činnosti a zacházení s pachatelí vyzval členské státy, aby "zvážíly použití opatření jiných než odnětí svobody v případě držení drogy pro vlastní potřebu a ve vhodných případech poskytnutí programů zdravotní, psychologické a sociální péče pro drogově závislé pachatele".³⁰

Výbor ovšem zdůrazňuje, že „podpora léčby a jiných opatření než odnětí svobody pro méně závažné trestné činy v žádném případě neznamená, že by mělo dojít k dekriminálníci drogové trestné činnosti nebo že by aplikace mezinárodních smluv o kontrole drog měla být jakkoli oslabena“.³¹

2/5

Instituce Evropské unie a nelegální užívání drog

Evropská unie nemá svou vlastní klasifikaci drog a odkazuje na úmluvy OSN. Nicméně nařízení o „Inu a konopí“³² povoluje průmyslové využití různých druhů konopí s obsahem THC menším než 0,2 %.

EU nemá v oblasti drog nijak široké kompetence. Například trestní či administrativní sankce za užívání drog náleží do odpovědnosti jednotlivých členských států a nikoliv Evropské unie.

Amsterdamská smlouva z roku 1997 se však pokusila odstranit rozdíly mezi členskými státy umožněním aproximace práva v oblasti soudní spolupráce a trestněprávních otázek.³³ Výsledkem bylo sdělení Evropské komise zveřejněné v roce 2001³⁴ navrhuující rámcové rozhodnutí o zavedení minimálních pravidel týkajících se obchodu s drogami. Rada ministrů EU nakonec dospěla ke konsensuálnímu znění tohoto textu v prosinci 2003.

S ohledem na téma naší publikace je třeba poznamenat, že toto sdělení Komise jasně rozlišuje mezi nakládáním s drogami za účelem zisku, které naplňuje skutkovou podstatu trestného činu obchodování s drogami, a nakládáním s drogami za účelem jiným než je zisk, na něž má být nahlíženo stejně jako na jednání s cílem osobního užívání.³⁵

Konečné znění textu zachovává stejné rozlišení, jež vyřazuje z působnosti rámcového rozhodnutí (o nezákonném obchodování s drogami) veškerá jednání „spáchané pachatelem výhradně za účelem vlastní osobní spotřeby v souladu s definicí obsaženou v národních právních předpisech“ (článek 2, odst. 2).

Evropský parlament několikrát diskutoval otázku konopí, obzvláště otázku možné dekriminálníce jeho používání. Například D'Anconyho zpráva z roku 1997³⁶ navrhuje, aby obchodování s ko-

29 INCB, Výroční zpráva 1996, Kapitola 1 Zneužívání drog a systém trestního soudnictví, odstavec D. Efektivní využití systému trestního soudnictví, pododst. 23 a 26, viz <http://www.incb.org/e/index.htm>.

30 Zpráva INCB z roku 1966, odkaz 11, 8. kongres OSN o prevenci kriminality a zacházení s pachatelí, Havana, 27. srpna – 7. září 1990: zprávu vypracoval Sekretariát (publikace OSN, prodejní č. E.91.IV.2), kap. I, část C.21.

31 viz odkaz

32 Viz Official Journal L 146 ze dne 4. července 1970, Official Journal L 193 ze dne 29. července 2000, Official Journal L 10 ze dne 12. ledna 2002.

33 Čl. 31 Smlouvy o EU.

34 COM (2001), 259 final (10372/01 DROIPEN 60 CORDROGUE 45 COMIX 494), Brusel, 22.11.2002.

35 Návrh rámcového rozhodnutí Rady zavádějící minimální ustanovení o skutkové podstatě trestných činů a trestů v oblasti nelegálního obchodování s drogami – COM/2001/0259 final – CNS 2001/0114, ÚV C 304 E ze dne 30.10.2001, str. 0172-0175. Čl. 1 odst. 1 definuje obchod s drogami jako nedovolovaný prodej a zároveň pěstování, produkci, výrobu, dovoz, vývoz, distribuci, nabízení, přepravu nebo zaslání pokud jsou činěny za účelem zisku nebo přijímání, nabytí a držení omamných a psychotropních látek za účelem dalšího nakládání a zisku. Komise navrhuje, aby se Rámcové rozhodnutí nevztahovalo na (i) uživatele, kteří nelegálně vyrábí, nabytí a nebo přechovávají omamné látky pro vlastní potřebu, a (ii) uživatele, kteří prodávají (redistribují) tyto látky nikoliv za účelem zisku (např. osoba, která předá látku příteli bez zisku).

36 Zpráva o harmonizaci legislativy členských států v oblasti drog, A4-0359/97 z 11. listopadu 1997.

nopím a výroba konopí a jeho derivátů byly regulovány.³⁷ Van Buitenwegova zpráva z roku 2003³⁸ přišla s doporučením reformovat úmluvy OSN o drogách, v němž Radu a členské státy EU vybízí, aby „vzaly v úvahu pozitivní výsledky dosažené v několika státech díky zavedení přístupů založených na (...) dekriminálníci užívání některých látek, zvláště pak dekriminálníci prodeje konopí a jeho derivátů (...)“.³⁹ Evropský parlament tyto dvě zprávy neschválil, patrně z důvodů rozdílných pohledů na tyto otázky v rámci Unie.

Vlády členských států EU nedávno projevily své znepokojení týkající se konopí schválením rozhodnutí Rady (červenec 2004). Text daného rozhodnutí zdůrazňuje nebezpečí plynoucí z užívání konopí a poukazuje na odhodlání členských států ponechat konopí v centru pozornosti. Rozhodnutí potvrzuje, že toto znepokojení bude zohledněno v nové protidrogové strategii a v Akčním plánu EU.⁴⁰

37 A tedy nikoliv zakázány (pozn. české redakce).

38 Zpráva ze dne 10.4.2003. Evropský parlament zamítnul tuto zprávu počtem 169 hlasů pro a 267 proti a 13 hlasujících se zdrželo.

39 Pojetí „dekriminálizace“ a „částečné dekriminálizace“ není v tomto návrhu na doporučení definováno (návrh Doporučení reformy úmluv o drogách, B5-0541/2002 ze dne 23.12.2002, str. 5).

40 Rada EU, Rozhodnutí Rady o konopí, Brusel, 7.7.2004, 11267/04 CORDROGUE 59.

PRÁVNÍ PŘEDPISY TÝKAJÍCÍ SE UŽÍVÁNÍ
DROG V JEDNOTLIVÝCH STÁTECH EU

„Depenalizace“ a „dekriminalizace“: sémantická rozvaha

Otázce „depenalizace“ a „dekriminalizace“ užívání drog a jejich držení pro osobní potřebu se v poslední době dostalo značné pozornosti médií obzvláště ve spojení se zveřejněním novelizací či navrhovaných novelizací právních předpisů v některých evropských státech.

Navzdory přemíře literatury na toto téma je však obtížné nalézt přesné, vědecky podložené definice těchto dvou pojmů – zvláště pak takové definice, o kterých by panovala všeobecná široká shoda. Tento fakt může být do značné míry příčinou nejasností. Proto jsme považovali za potřebné přijmout určitou obecnou definici těchto dvou pojmů dříve, než začneme popisovat právní stanoviska různých členských států EU k užívání anebo držení drog pro osobní potřebu. Za tímto účelem jsme provedli analýzu několika specializovaných dokumentů v literatuře a konzultovali jsme několik odborníků a akademiků. Následující definice jsou syntézou těchto různých zdrojů. Netvrdíme, že jsme toto téma obsáhli vyčerpávajícím způsobem, ani že jsme dospěli k definitivním závěrům, nicméně se domníváme, že naše analýza části dostupné literatury a odborné konzultace¹ nám umožňují navrhnout následující pracovní definice.

Pro účely této publikace představuje „dekriminalizace“ vyjmutí určité formy jednání z působnosti trestního práva. Zákaz drog (prohibice) nadále zůstává základním pravidlem, ale sankce za užívání (a za jednání vedoucí k užívání) již nadále nespádají do působnosti trestního práva (je tedy odstraněna skutková podstata trestného činu). To se může odrazit buď v uplatnění jiných druhů sankcí (typu správní sankce bez záznamu v trestním rejstříku – i když např. ve Francii a v některých jiných státech určitá správní opat-

ření do trestního rejstříku zapisována jsou) nebo v upuštění od veškerých sankcí. Dekriminalizované jednání poté může regulovat jiný (než trestní) právní předpis.

Pro účely této publikace znamená „depenalizace“ zmírnění trestního postihu definovaného zákonem. V případě drog a zvláště pak konopí znamená depenalizace obecně odstranění sankcí s prvkem odnětí svobody. Zákaz (prohibice) nadále zůstává základním pravidlem, ale již bez sankce uvěznění, ačkoliv jiné trestní sankce (pokuty, zápis do trestního rejstříku aj.) mohou být zachovány.²

Nehledě na potřebu ustálené definice si musíme uvědomit, že přijetím těchto formulací, které vychází z anglického jazyka, můžeme ještě prohloubit zmatení například Italů, Francouzů či Španělů, v jejichž mateřském jazyce obecně pojem „depenalizace“ označuje to, co jsme právě definovali jako „dekriminalizace“.

Jak ukazuje následující přehled, situaci v některých státech přesně nevystihuje ani jedna z výše uvedených definic.

Zákony mohou zakazovat užívání drog jako takové anebo pouze držení drog. V následujícím odstavci jsou popsány právní ustanovení pro oba tyto případy.

1 K výkladu těchto dvou pojmů přispěli H. Albrecht, Y. Bisiou, S. Broshu, M. L. Cesoni, A. Decourrière, K. Krajewski, B. De Ruyver a E. Single.

2 V českém trestním právu je však každý trestný čin spojen s možností uložit trest odnětí svobody (pozn. české redakce).

Zákony o nelegálním užívání a držení drog: sankce bez prvku odnětí svobody

3/2/1 Užívání drog

V současnosti (listopad 2004) považuje užívání drog za trestný čin³ sedm států (z 26⁴) – Kypr, Francie, Finsko, Řecko, Lucembursko (s výjimkou konopí), Švédsko a Norsko.

Užívání je považováno za správní přestupek v Estonsku, Španělsku, Lotyšsku a Portugalsku.

Ostatní členské státy nezakazují užívání drog přímo, ale prostřednictvím zákazu činnosti vedoucích k užívání, zejména držení. Příslušná právní ustanovení se v těchto státech týkají zpravidla držení malého množství pro vlastní potřebu.

3/2/2 Držení drog pro osobní potřebu

Držení drog pro osobní potřebu (ve smyslu držení pro nepovolené účely) je výslovně zakázáno ve všech státech EU.

Sankce se mohou lišit: v níže uvedených sedmi státech v případě, že jde o malé množství pro osobní potřebu a neexistují další přitěžující okolnosti, předvídá zákon sankce nezahnující odnětí svobody⁵. To znamená, že pokud jsou splněny uvedené podmínky, nemůže dojít k uložení trestu odnětí svobody, ale namísto něj může být uplatněn jiný trest, nejčastěji pokuta. Nejsou-li uvedené podmínky splněny, uplatní se trest odnětí svobody.

V České republice, Španělsku, Itálii a Portugalsku se toto týká všech drog, zatímco v Irsku, Lucembursku a Belgii pouze konopí.

Pokud má v České republice přistižená osoba u sebe malé množství drogy (orientačně méně než 10 dávek) bez prokazatelného úmyslu dalšího prodeje, postoupí policie/státní zástupce případ specializovanému útvaru policie, který může pachateli uložit netrestní (správní) sankci (pokutu nebo varování) v souladu se zákonem o přestupcích. Interní předpisy pro státní zástupce definují limitní množství; toto vymezení je závazné pro státní zástupce a policii, ale nikoliv pro soudy. Od roku 1998 je držení „většího než malého“ množství trestným činem s možností trestu odnětí svobody až do dvou let.⁶

Ve španělském systému může být pachateli uložena pokuta ve výši 301 až 30 050 EUR⁷ v případě, že se jedná o užívání a držení pro osobní potřebu na veřejnosti nebo pokud existují další přitěžující okolnosti (užívání při řízení či ponechání injekční stříkačky na veřejném místě).

V Itálii zahrnuje postih za držení drog pro osobní potřebu (a také za jejich nákup a dovoz) odebrání řidičského průkazu (či zbrojního průkazu, v případě cizího státního příslušníka také odebrání pasu a povolení k pobytu) na 1–3 měsíce (v případě konopí) a 2–4 měsíce (v případě jiných

3 V případě přitěžujících okolností či opakovaného provinění však užívání omamných látek v těchto státech stále podléhá trestu odnětí svobody. V Lucembursku, kde zákon z roku 2001 zavedl správní sankce za užívání konopí, jsou osoby, které nelegálně užijí konopí v přítomnosti mladistvého, na školách či na pracovišti, potrestány odnětím svobody v délce 8 dní až 6 měsíců a/nebo pokutou. Ve Spojeném království a Irsku je technicky protizákonné kouřit opium, ale podle literatury se toto pravidlo, které se datuje až do koloniálního období, přestalo používat.

4 Činnost EMCDDA zahrnuje 25 států EU plus Norsko. Zahrnuje také kandidátské země, jimiž se ale tato publikace nezabývá.

5 Upřednostňujeme tuto formulaci, která je převzata z textu úmluv OSN a identifikuje sankce, které jsou běžně označovány jako „správní“ a které, ačkoliv obvykle nezahnují odnětí svobody nebo záznam do trestního rejstříku, mohou vyplývat jak z trestněprávních tak správních předpisů. Termín „sankce nezahnující odnětí svobody“ umožňuje lépe popsat sankce, jako jsou např. pokuty nebo odebrání řidičského oprávnění, bez ohledu na právní předpis jejich původu.

6 V době vydání této publikace je Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR projednáván návrh na rekodifikaci trestního zákona. (pozn. české redakce)

7 Čl. 25 a 28 v Ley Orgánica 1/1992 z 21. 2, sobre proteccion de la seguridad ciudadana, čl. 379 Trestního zákona, čl. 530 Trestního zákona (v doplněném znění).

drog). Tyto sankce platí, pokud se jedná již o druhý trestný čin. V případě prvopachatele či mladistvého pachatele dochází k varování⁸.

V Portugalsku zákon ze 30. listopadu 2000 „decriminalizuje“⁹ užívání, nákup a držení všech drog pro osobní potřebu (průměrné individuální množství postačující na 10 dní) a zakládá „Komise pro odrazování od užívání drog“ (mimo trestní systém) odpovědné za veřejnou osvětu. Užívání drog je nadále nelegální a podléhá policejní pravomoci, uživatelé mohou být pokutováni (částkou mezi 25 EUR a částkou odpovídající minimální mzdě na celostátní úrovni). Tento systém se nicméně používá jako poslední možnost a je pravidlem, že v případě, kdy neexistují známky návyku a není nutný žádný další zásah (např. pomocí psychologa) a je-li užívání prokazatelně příležitostné, je zaplacení pokuty odloženo a na danou osobu se uplatní určité zkušební období s dohledem. V případě následných trestných činů může být uživatel drogy pokutován či se mohou uplatnit další správní sankce.¹⁰ Je-li však daná osoba prokazatelně drogově závislá, vyžaduje zákon postoupení institucím poskytujícím zdravotní či sociální služby.

V roce 2001 přijalo Lucembursko zákon pozměňující sankce za užívání konopí (a zároveň za držení, přepravu a nákup konopí pro osobní potřebu), který nahradil předchozí trest odnětí svobody pokutou ve výši 250–2 500 EUR. Užívání, které je nebezpečné pro jiné osoby (ve škole či na pracovišti) je nicméně nadále postihováno odnětím svobody v délce od 8 dní do 6 měsíců (nebo až do 2 let „pokud byl daný čin spáchán v přítomnosti jednoho či více nezletilých“). Užívání

jiných nelegálních drog nadále podléhá trestním sankcím.¹¹

V Belgii vstoupila po přijetí čtyř nových zákonů¹² v červnu 2003 v platnost legislativní reforma týkající se užívání drog a jejich držení za účelem užívání. Základním principem této legislativní reformy je, že aplikace trestního práva jako reakce na nelegální užívání drog by měla být pouze poslední možností. Užívání konopí (držení takového množství konopí, které může být spotřebováno najednou či nejdéle za 24 hodin – tzn. 3 gramy) je zaznamenáváno policií. Zákon ustanovuje, že uživatelům bude uložena pokuta ve výši 75–125 EUR v případě prvopachatelů či 130–250 EUR v případě opakovaného provinění spáchaného do jednoho roku od prvního provinění. Uživatelé mohou být odsouzeni k trestu odnětí svobody v délce 8 dní až 1 měsíc a k pokutě ve výši 250–500 EUR v případě, že ve stejném roce spáchají další delikt tohoto typu. V případě „rušení veřejného pořádku“ či „problémového užívání“¹³ je vytvořen standardní záznam (místo, datum a čas příslušných faktů, typ látky a forma užití) a látka je zabavena. V případě rušení veřejného pořádku se mohou uplatnit i přísnější sankce, např. odnětí svobody v délce 3 měsíce až 1 rok a pokuta ve výši 5 000 až 500 000 EUR nebo pouze jednu z těchto sankcí. Zákon potvrzuje, že držení a pěstování konopí je nadále trestným činem a ustanovuje vyšší sankce za nelegální výrobu či obchodování. Zákon je založen na principu odrazování od užívání jakýchkoliv drog včetně rekreačního užívání u dospělých. Jednoznačně uvádí, že užívání dospělými v přítomnosti mladistvých bude trestáno přísněji – trestem odnětím svobody.

8 Čl. 75 DPR č. 309 z 9. 10. 1990. Je třeba upozornit, že legislativní projekt navrhovaný vládou a momentálně diskutovaný v parlamentu může změnit uvedenou situaci zavedením trestněprávních postihů za užívání drog.

9 Zde byl použit termín „decriminalizacao“ přeložený jako „decriminalizace“.

10 Viz čl. 15 a 17 Zákona č. 30/2000 z 29. 11., v doplněném znění.

11 Viz zákon ze dne 27. 4. 2001 pozměňující novelizovaný zákon ze dne 19. 2. 1973 o prodeji drog, v doplněném znění.

12 1) Zákon z 3. 5. 2003 pozměňující zák. z 24. 2. 1921, o obchodování s jedovatými, uspávacími, omamnými, desinfekčními a antiseptickými látkami, 2) zákon ze 4. 4. 2003 pozměňující zákon z 24. 2. 1921, o obchodování s jedovatými, uspávacími, omamnými, desinfekčními a antiseptickými látkami, a článek 137 Trestního řádu, 3) královská vyhláška ze 16. 5. 2003 pozměňující vyhlášky z 31. 12. 1930, 22. 1. 1998 a 26. 10. 1993, a 4) směrnice ministerstva ze 16. 5. 2003, o politice soudního stíhání v souvislosti s držením a maloobchodním prodejem nelegálních látek.

13 Znění belgického zákona definuje pojem „rušení veřejného pořádku“ a „problémové užívání“ takto: „problémové užívání“ znamená takovou míru závislosti, která uživatelé brání kontrolovat konzumaci a je charakterizována různými fyzickými a fyziologickými symptomy. „Rušení veřejného pořádku“ znamená držení konopí ve vězení, ve vzdělávacím zařízení nebo v zařízení sociálního charakteru nebo v jejich nejbližším okolí nebo na jiných místech vzdělávacího, sportovního nebo sociálního charakteru, na kterých se sdružují mladiství.

Konečně, irský zákon o zneužívání drog obsahuje některé zajímavé prvky, ačkoliv pochází již z roku 1977. Část 27 – sankce – ustanovuje systém progresivních sankcí za opakovaná provinění. V případě držení konopí pro osobní potřebu uplatní soud při prvním provinění pokutu nepřevyšující 63 EUR. Za druhé provinění (v příslušné části zákona se neuvádí žádný časový limit) se pokuta zvyšuje na 127 EUR a za třetí provinění se může zvýšit na 317 EUR nebo dle uvážení soudu na odnětí svobody v délce až 12 měsíců, nebo obojí. V případě držení jiných drog pro osobní potřebu neexistuje obdobné výslovné (psané) zvyšování sankcí a pokuta za držení pro osobní potřebu je 317 EUR nebo (dle uvážení soudu) odnětí svobody v délce až 12 měsíců, případně obojí.

V této skupině bychom měli také zmínit Estonsko, Lotyšsko a Litvu, kde je držení malého množství jakékoliv drogy považováno za správný delikt. Nicméně na základě národních právních systémů těchto států může být správný delikt potrestán odnětím svobody v tzv. „vazebních domech“ v délce až 30 (Estonsko), 15 (Lotyšsko) a 45 (Litva) dní, což neumožňuje jejich zahrnutí mezi výše uvedené státy.¹⁴

3/2/3 Další přístupy k držení drog pro osobní potřebu

V ostatních státech jsou některá ustanovení protidrogových zákonů přímo spojená s tématem, o kterém v této kapitole hovoříme, ale v menší míře než v případě států uvedených výše. Jejich popis je určitě relevantní, ale zařazení mezi výše uvedené země by nebylo vhodné.

Zákonů a jiné právní nástroje v těchto státech ponechávají veřejným orgánům větší volnost při rozhodování (tzv. diskreční pravomoci). V dalších státech došlo ke zmírnění trestů odnětí svobody za držení drog pro osobní potřebu.

V Rakousku dává zákon o drogách (BGBl. I 112/1997), který vstoupil v platnost v lednu

1998, státním zástupcům oproti dřívější úpravě větší volnost při rozhodování zda potrestat nákup nebo držení malého množství drog pro osobní potřebu (článek 35 odst. 1). Zákon zjednodušuje postup v případě provinění v souvislosti s konopím – před rozhodnutím o zahájení trestního stíhání již není nutné získání lékařského posudku, jako je tomu v případě všech ostatních látek (čl. 35 odst. 4).

V Německu stanoví zákon o drogách, který byl novelizován 26. ledna 1998 (Spolková sbírka zákonů, Část I, str. 160), že se státní zástupce může rozhodnout neudělit trest (odnětí svobody v délce až 5 let), lze-li trestný čin považovat za méně závažný. Tak je tomu v případě, kdy trestní stíhání není ve veřejném zájmu a pokud pachatel pěstuje, vyrábí, dováží, vyváží, převáží či nakupuje drogy pouze pro osobní potřebu, jinými slovy, pokud si opatřuje či přechovává malé množství. Společně s tímto zákonem je také důležité zmínit rozsudek Spolkového ústavního soudu v Karlsruhe z roku 1994, který zdůraznil „zákaz neúměrných trestů, vyplývající z německé ústavy“. Od té doby by již držení konopí nemělo vést k trestnímu stíhání, jsou-li splněny následující podmínky: (a) osobní potřeba, (b) malé množství, (c) občasné užívání, (d) žádná újma jiným osobám.¹⁵

Po dvouletém šetření parlamentním výborem oznámila v roce 2002 vláda Spojeného království úmysl přesunout konopí z kategorie B do kategorie C v rámci zákona o zneužívání drog z roku 1971. Ve Spojeném království jsou psychoaktivní látky rozděleny do tří kategorií (A, B a C) podle stupně jejich nebezpečnosti: kategorie A: metadon, morfium, MDMA, LSD, opium, heroin, atd.; kategorie B: kodein, konopí (do 29. ledna 2004), amfetaminy, atd.; kategorie C: sedativa, benzodiazepiny, anabolické steroidy atd. Přísnost trestu závisí na kategorii, do které droga spadá. Ačkoliv bylo konopí přesunuto z kategorie B do kategorie C, policii byla ponechána pravomoc zadržet pachatele. Jako minimální zásah mohou jednoduše zabavit danou látku a neoficiálně pa-

¹⁴ V Litvě může být držení pro vlastní potřebu také považováno za trestný čin, například pokud se jedná o množství „větší než malé“.

¹⁵ Bollinger, L., Symbolické trestněprávní předpisy bez hranic, komentář k rozhodnutí Federálního ústavního soudu v Německu v souvislosti s konopím.

chatele varovat; pokud existují další přítěžující okolnosti, může následovat zatčení, trestní stíhání a trest odnětí svobody v délce až do 2 let. Změna klasifikace (tzv. reklasifikace) vstoupila v platnost v lednu 2004.

Ve Francii vydalo ministerstvo spravedlnosti v červnu 1999 pokyn o jednání soudů s drogově závislými¹⁶, ve kterém žádá státní zástupce, aby za pouhé užívání drog žádali pro pachatele převážně (ne výhradně) léčbu, protože tresty odnětí svobody pro uživatele, kteří se jinak neprovinili, by měly být až posledním řešením.

Také v Dánsku vydal vrchní státní zástupce v roce 1992 pokyn (první byl vydán v roce 1969) žádající státní zástupce o uplatňování méně přísných opatření v případě držení konopí pro osobní potřebu.¹⁷ Nový zákon a nový pokyn z roku 2004 ovšem zintenzívnili postup proti držení drog. Tento nový zákon nahrazuje dříve ukládané varování pokutou.¹⁸

V Nizozemí se trestní předpisy, trestní stíhání a činnost policie řídí zásadou účelnosti a zákonný přístup k užívání drog je zakotven v obecných směrnicih Rady státních zástupců. V rozporu s obecně rozšířeným názorem je na základě Zákona o opiu¹⁹ v Nizozemí držení veškerých drog trestné. Článek 11 odst. 5 tohoto zákona, který byl vyložen obecnou směrnicí Rady státních zástupců z roku 1996, stanoví, že v případě, kdy množství hašiše či marihuany držené osobou nepřesahuje 5 gramů, nebude uplatněna žádná sankce. Prodej, držení (a užívání) konopí v „kavárnách“ (coffee-shopech) není trestně stíháno, pokud daná kavárna plní podmínky, známé jako „AHOJ-G kritéria“: A) zakázané drogy se nesmí propagovat, H) nesmí se prodávat „tvrdé“ drogy,

O) kavárna nesmí narušovat „veřejný pořádek“, J) drogy se nesmí prodávat nezletilým (pod 18 let), kteří musí mít do kavárny zakázán i vstup, G) maximální množství prodané jedné osobě v jedné transakci nesmí přesáhnout 5 gramů.²⁰ Vláda v současné době projednává plán na odrazování od užívání konopí v Nizozemí.²¹

V Maďarsku odstranil nový trestní zákon z března 2003 užívání drog ze seznamu deliktů. V případech, kdy je pachatel trestného činu²² uživatelem drog a ještě před vynesením rozsudku nastoupí léčbu, dochází k upuštění od potrestání. (V období 1999 až 2003 bylo užívání trestným činem a uvedená výjimka byla možná pouze u závislých.)

V Řecku změnil zákon č. 3189, který vstoupil v platnost 21. října 2003, některá ustanovení řeckého zákona o drogách č. 1729/87. Držení anebo užívání jakékoliv drogy „v množství odpovídajícím pouze vlastní potřebě uživatele“ bude napříště podléhat trestu odnětí svobody v délce 10 dní až 1 rok (namísto dosavadního odnětí svobody v délce až 5 let).

Uvedený přehled zákonných ustanovení by neměl vzbuzovat dojem, že trest odnětí svobody za užívání drog již není v 25 členských státech EU možný nebo se neuplatňuje. V některých státech ponechává legislativa i praxe užívání drog a s ním spojené delikty v trestněprávní oblasti. Zároveň je však ve většině států evidentní snaha vyhýbat se co nejvíce sankcím zahrnujícím odnětí svobody za samotné užívání drog, pokud není doprovázeno jinou trestnou činností či okolnostmi. Tento přístup je ovšem uplatňován nejrůznějšími způsoby, na základě existující politické shody a úrovně poznání.

16 Oběžník Ministerstva spravedlnosti ze 17. června 1999 o soudních postupech vůči toxikomanům, 17. červen 1999; NOR JUS A9900148 C.

17 Jepsen, Laursen, Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost (EMCDDA), Soudní stíhání uživatelů drog v Evropě: různé cesty k podobným cílům, EMCDDA Insights Series, č. 5, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2002 (str. 115).

18 Zákon č. 175/2004 pozměňující zákon o euforických látkách z roku 1955.

19 Seznam I – látky představující nepřijatelné riziko, nebo Seznam II – jiné látky (včetně konopí), a viz čl. 2c, 3c a 11.1 a 10 Zákona o opiu z roku 1976 na adrese ELDD: http://eldd.emcdda.eu.int/databases/eldd_legal_text.cfm?id=2142&lang=eng&T=2.

20 Národní drogový monitor 2000, Fact Sheet, Současná politika týkající se konopí, 2000, a Fact Sheet 6: Politika o drogové problematice, na adrese www.trimbos.nl.

21 Viz <http://www.sidv.nl/cannabis/index.htm>.

22 Typu držení většího množství nebo nakládání nikoliv za účelem zisku (pozn. české redakce).

3/3 Uplatňování zákonů²³

Analýza právních textů je zcela jistě důležitá pro pochopení přístupu daného státu k otázkám drog, je nicméně známo, že zákony a jejich uplatňování se mohou v některých případech značně lišit.²⁴ Je proto důležité, aby srovnávací studie nejen popsala právní texty, ale zároveň i analyzovala policejní a soudní praxi. Informace, které má EMCDDA v současné době k dispozici, bohužel k provedení důkladné analýzy této praxe nepostačují. Na základě neúplných a ne zcela srovnatelných údajů je možné zpracovat pouze některé předběžné hypotézy a údaje, které by měly být chápány jako podnět k dalším úvahám a diskusím, nikoli jako definitivní závěry.

Podle Výroční zprávy EMCDDA za rok 2003 byla většina (přes 50 %) oznámených drogových trestných činů ve státech EU spojena s užíváním drog nebo jejich držením za účelem užívání²⁵. V roce 2001 bylo předmětem porušení protidrogových zákonů nejčastěji konopí, a to v 86 % případů ve Francii, 73 % ve Spojeném království (2000), 67 % v Belgii (2000), 63 % v Řecku a 59 % v Rakousku.

Je také nutné poznamenat, že od roku 1985 se v EU neustále zvyšuje počet policíí hlášených²⁶ případů drogové trestné činnosti, ačkoliv není přesně známo, zda (resp. do jaké míry) je tomu tak díky intenzivnější činnosti policie, kvůli zvýšenému užívání drog a obchodování s nimi, v důsledku zkvalitnění systémů pro sběr dat v některých státech nebo kvůli jiným faktorům.

Co se týče aktivity soudů, EMCDDA se v roce 2001 zabývalo soudními stíháními za drogové

delikty na základě rozhovorů s policíí a pracovníky soudů²⁷. Studie vede k některým předběžným hypotézám – například, že státní zástupci a soudy ve stále větší míře přijímají opatření s primárním cílem vyhnout se přísným trestům pro uživatele drog, a zvláště trestům odnětí svobody. Výzkum ukazuje na tendenci trestněprávních orgánů zastavovat trestní stíhání či od něj upouštět v případě držení drogy pro osobní potřebu bez dalších přitěžujících okolností a pokud přechovávané množství a další skutečnosti neukazují na jiné zamýšlené použití než pro osobní potřebu.

Z těchto (rozsahem omezených) dat EMCDDA je možné usuzovat, že se policejní aktivita zaměřuje na odrazování od „pouličního“ užívání a že dosahuje vysokého počtu zatčení (hlášení) především za delikty spojené s konopím, zatímco soudy mají v případech pachatelů deliktů souvisejících s užíváním drog tendenci trestní stíhání zastavit nebo odložit a uložit pachateli probační dohled (přínejmenším v případě prvopachatelů); v případě nutnosti může být pachatelům uloženo léčení či psychologické poradenství.²⁸

23 Nejsou k dispozici informace o všech 25 státech EU.

24 Nejsou k dispozici informace o všech 25 státech EU.

25 V této části nejsou zahrnuta data o nových členských státech EU. Viz také statistická tabulka 27: Nejčastější „hlášený“ druh drogové trestné činnosti ve státech EU a Norsku (<http://ar2003.emcdda.eu.int/pdfs/statab27-en.pdf>).

26 Podle Výroční zprávy EMCDDA z r. 2003 zahrnuje formulace „hlášená“ („reported“) drogová trestná činnost různá pojetí, která se v různých státech liší (evidované podezřelé osoby, osoby obviněné z drogové trestné činnosti atd.). Přesné definice pro každou zemi viz <http://ar2003.emcdda.eu.int/en/enserts/olbox13-en.html>.

27 Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost (EMCDDA) 2002, Prosecution of drug users in Europe: varying pathways to similar objectives (Soudní stíhání uživatelů drog v Evropě: různé cesty k podobným cílům), Insight č. 5, Úřad pro oficiální publikace Evropského společenství, Lucembursko, 2002.

28 Nicméně kyperská ústava uvádí, že pouze státní zástupce odpovědný za veškerá trestní stíhání může rozhodnout o odložení či zastavení případu. Tudíž ani policie ani soudy nemohou jednat tak, jak je zde uvedeno.

3/4 Zákony a množství

Z předchozích kapitol je zřejmé, že na stanovený trest má zásadní vliv množství přechovávané drogy. Studie EMCDDA z roku 2003³⁰ ukazuje, že množství je zpravidla jedním z hlavních faktorů pro zákonné rozlišení mezi držením pro osobní potřebu a obchodováním nebo pro stanovení závažnosti deliktu. Definice množství a způsob, jakým ovlivňuje klasifikaci deliktu, se v jednotlivých státech EU liší, přičemž v jedné zemi se může pro určení množství použít více než jedno kritérium. Vyskytují se následující kritéria:

- třináct států definuje množství určením, zda je „malé“ či „velké“;
- tři země definují množství na základě peněžní hodnoty a tři na základě násobku denních dávek;
- šest států definuje množství na základě maximálního počtu gramů látky, resp. maximálním limitem (např. do 5 gramů);
- pět stanovuje limit na základě hmotnosti obsažené účinné chemické látky.

Ve státech, jejichž zákony pracují s pojmy jako „malé“ nebo „velké“ množství, může existovat prováděcí nařízení nebo pokyn státního zastupitelství, které tyto pojmy vymezují. V šesti případech státy neuvedly žádné množství, ale pouze rozlišily mezi držením pro osobní potřebu a pro další prodej, kdy soud může přihlédnout k množství dané látky. Tabulka 1 (v příloze) uvádí konkrétní informace o stanovených množstvích u států, pro které byly tyto údaje k dispozici.

Tato studie ukazuje zejména na to, že rozhodujícím faktorem při stanovení závažnosti deliktu je úmysl držení spíše než držené množství. Valná většina států se rozhodla ve svých zákonech či směrnicích pracovat s pojmem „malé“ množství a ponechala na uvážení soudu (nebo policie), o jaký druh deliktu se jedná (držení pro osobní potřebu nebo za účelem obchodování). Žádná země nepoužívá množství jako jediné kritérium pro jasné rozlišení mezi uživateli a dealery.

3/5 Partnerská spolupráce se zdravotním a sociálním sektorem²⁹

Zákony často uvádějí léčbu jako alternativu anebo doplněk trestního stíhání a trestů. Nejenže tato možnost existuje v každém členském státě Evropské unie; je také výslovně uvedena v mezinárodních úmlouvách (např. článek 36 Úmluvy z roku 1961).

V tomto dokumentu se nezabýváme všemi složitými nástroji do nejmenších detailů, ale spíše uvádíme názorný přehled některých zkušeností, které mohou demonstrovat trend v zavádění často zmiňované zásady „léčba namísto trestu“ pro uživatele drog.

V Portugalsku nebylo cílem „dekriminalizace“, která proběhla v období 2000–2001, odstranit zákaz užívání drog, ale změnit přístup státu na „lidštější a účinnější“ (tyto zásady – humanismus, pragmatismus a efektivita – byly přijaty za základ portugalské strategie pro kontrolu drog od jejího počátku v roce 1999). Účelem úpravy, podle níž v případech držení pro osobní potřebu zasahují namísto soudů správní orgány („Komise pro odrazování od užívání drog“), je dát najevo pochopení a vytvořit systém pro první kontakt s osobami zatčenými policií za nelegální užívání (a držení) drog s cílem odradit je od dalšího užívání – ať již občasného, pravidelného nebo problematického.

29 Nejsou k dispozici informace o všech 25 státech EU.

30 Nejsou k dispozici informace o všech 25 státech EU.

V Itálii pomáhají prefektovi, který plní funkci prvního kontaktu s uživateli ohlášenými policií, „operační skupiny pro drogově závislé“ (NOT). Tyto skupiny mají svá pracoviště v budově prefektury a zodpovídají za první kontakty a za provedení pohovorů s cílem identifikovat případy, které vyžadují léčbu či pomoc sociální služby.

Ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irsku funguje od roku 1999 systém „předávání ze zatčení“, který nabízí zadrženým osobám, které mají problémy se závislostí, možnost léčby okamžitě po prvním kontaktu s policií. Hlavním cílem tohoto projektu je využít trestněprávní systém k identifikaci potenciálních problémových uživatelů drog a zprostředkovat jim kontakt s vhodným léčebným zařízením. Program předávání ze zatčení se provádí ve spolupráci se sociálními pracovníky a policií. Dostupné statistické údaje ukazují, že sociální pracovníci provedli v období od října 2000 do března 2001 rozhovory s vysokým počtem zatčených (19 190) – 23 % za krádeže v obchodech, 16 % za prodej a držení drog, 10 % za vloupání a 10 % za jiné krádeže – a více než polovina těchto případů (56 %) byla předána do léčby.³¹

V Irsku byl v roce 2001 zahájen pilotní projekt „Soudů pro drogové delikty“. Soudy pro drogové delikty se zaměřují na léčbu, o níž rozhoduje soudce s pomocí týmu odborníků (sociální pracovníci, lékaři, učitelé aj.), kteří poskytují posudky a doporučení týkající se vhodné léčby pro pachatele. Hlavním cílem činnosti těchto soudů je snižování kriminality pomocí resocializace pachatele. Soudce a další odborníci usilují o prolomení bludného kruhu kriminality a užívání drog tím, že pachatelům nenásilné trestné činnosti nabízí léčbu, dohled a následnou péči. Závěrečné vyhodnocení tohoto pilotního projektu (z října 2002) doporučuje rozšířit projekt i do jiných částí země a doplnit jej navazujícím výzkumem s cílem jej dále zlepšovat.³²

V Belgii představila vláda v lednu 2001 svou protidrogovou strategii a akční plán umožňující jmenovat u každého soudu „manažera pro soudní případy“, jehož úkolem je zlepšit spolupráci mezi trestněprávním a zdravotním systémem. V roce 2003 byl tento záměr převeden do formy zákona. Do kompetence zmíněných manažerů náleží drogová problematika. Informují státní zástupce a policii o různých formách pomoci, které jsou uživateli k dispozici, doporučují vhodná opatření pro konkrétní situaci a snaží se přimět uživatele k nastoupení léčby.

Ve Francii uzavírají státní zástupci a prefekti³³ víceleté dohody známé jako Regionální dohody o cílech (Conventions Départementales d'Objectifs). Tyto dohody umožňují rozvíjet partnerskou spolupráci mezi trestněprávním, zdravotním a sociálním, příp. také školským systémem v přístupu k drogově závislým. Zvláště pak umožňují vytvořit mechanismy pro přerušování či zastavení trestního stíhání a postoupení uživatele drog do příslušného zařízení. Některé soudy mají diagnostické a poradenské týmy pracující na plný úvazek. Po rozhodnutí soudu mohou tyto týmy doporučit drogově závislého do vhodného zdravotního zařízení.

31 Statistické údaje o monitorovacím programu pro postoupení zatčení od října 2000 do března 2001, Home Office (UK), na adrese: http://www.drugs.gov.uk/ReportsandPublications/Communities/1034258640/ArrestReferral_stat_update.pdf

32 Dr. Michael Farrell, Farrell Grant Sparks Consulting, Courts Service – závěrečné vyhodnocení pilotního projektu Soudy pro drogové delikty, říjen 2002.

33 Ve Francii je prefekt obdobou našeho hejtmána (pozn. české redakce).

ZÁVĚR

Příslušné úmluvy OSN vyzývají signatářské státy, aby zakázaly používání drog pro jiné než lékařské a vědecké účely, ale rozhodnutí o druhu sankcí zcela zřejmě ponechávají v pravomoci jednotlivých států.

Přes různá stanoviska a postoje vidíme v mnoha členských státech EU tendenci považovat nedovolené užívání drog (včetně jednání vedoucích k tomuto užívání) za méně závažný delikt, za nějž by neměly být uplatňovány sankce s prvkem odnětí svobody. V těchto státech nejsou tresty odnětí svobody vnímány jako neúčinnější nástroj prevence (a potihu) užívání drog. Ačkoliv užívání a držení drog pro osobní potřebu představují většinu drogových deliktů postupovaných soudům, soudy dávají spíše přednost léčbě, sociálním opatřením a sankcím nezahrnujícím odnětí svobody, jako jsou například varování a pokuty, a uplatňuje se i zastavení či odklad trestního stíhání, a to obzvláště pokud se jedná o velmi malá množství drog a není-li užívání doprovázeno přitěžujícími okolnostmi.

Analýza národních protidrogových strategií, právní literatury, zákonů a soudní praxe ukazuje na to, že v několika evropských státech je veřejná odezva na drogovou problematiku založena na a) větším zaměření na léčbu spíše než na trestní sankce, b) na názoru, že tresty odnětí svobody (znamenající často zápis do trestního rejstříku) nejsou pro nelegální užívání drog přiměřené, a c) na úsudku, že konopí je méně nebezpečné pro zdraví než jiné drogy.¹ A skutečně, zvyšující se využívání systémů sociální pomoci a léčby (u drog jako heroin, kokain, amfetaminy a v poslední době i konopí) namísto trestů odnětí svobody je v EU nedílnou součástí zákonného přístupu k užívání drog.

Bylo by však chybou označit výše uvedený vývoj za trend vedoucí k „uvolňování“ či „změkčování“ protidrogové legislativy v Evropě.

V prvé řadě proto, že všechny státy, které v nedávné době novelizovaly své zákony, zdůrazňují, že jejich záměrem není regulovat užívání či jej dokonce legalizovat, ale že se jedná pouze o změny v přístupu státu k jednání, které je i nadále nelegální a podléhá sankcím. Za druhé proto, že některé vlády nemají v úmyslu měnit své zákony založené na zákazu a penalizaci užívání drog (Francie, Švédsko), zatímco jiné se tímto směrem ubírají (Itálie). A konečně proto, že rozšířením vstoupilo do EU 10 nových států, z nichž mnohé považují užívání a držení drog pro osobní potřebu za trestný čin podléhající trestu odnětí svobody.

Jak ukázalo zasedání Komise pro omamné látky ve Vídni v roce 2003, existují nositelé názorů, kteří kritizují současné legislativní přístupy jako „příliš mírné“ a jsou znepokojeni především užíváním konopí a přístupem k němu zvláště ze strany některých států.² Výkonný ředitel UNODC zdůraznil ve svém stanovisku předneseném na samostatném zasedání na ministerské úrovni, které bylo součástí zasedání Komise pro omamné látky, že užívání konopí je nadále zásadním problémem, polemizoval s postojem, že konopí je „měkká“ droga a proto vyžaduje „měkkou“ interpretaci úmluv, a připomněl delegacím jednotlivých států potřebu dodržovat záměr úmluv: „Pacta sunt servanda“^{3,4}

Diskuse o „dekriminalizaci“ a „depenalizaci“ nelegálních drog se nadále odehrávají na úrovni různých názorových skupin, označovaných jako „prohibicionisté“ a „anti-prohibicionisté“, které

1 EMCDDA nepřísluší vyjadřovat se k přiměřenosti tohoto názoru

2 Rozhodnutí X. Snahy o boj s trendem legalizace drog pro jiné než lékařské účely: „Také existují obavy z trendu směrem k vývoji mírnějších politik týkajících se konopí a jiných drog, které nejsou v souladu s mezinárodními smlouvami o kontrole drog, a obavy ze skutečnosti, že takové trendy mohou mít negativní vliv na snahy vymýtit pěstování konopí a bojovat s obchodováním s drogami. (...) 1. Vyzývá Mezinárodní radu pro kontrolu drog, aby nadále sledovala a informovala o uplatňování mezinárodních smluv o kontrole drog v členských státech v souvislosti s konopím a jinými drogami. 2. Žádá Mezinárodní program OSN pro kontrolu drog ve spolupráci se Světovou zdravotnickou organizací o informování o nových trendech v souvislosti s konopím.“
Viz http://www.unodc.org/pdf/document_2003-04-30_1.pdf.

3 Latinsky „Smlouvy musí být dodržovány“ (pozn. české redakce)

4 Komise pro omamné látky, 46. zasedání, samostatné zasedání na ministerské úrovni, 16.4.2003, projev výkonného ředitele Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu, p. Antonia Costy.

se organizují ve vzájemně si konkurujících sdruženích (obcích, nevládních organizacích atd.). Stanoviska a postoje jsou často předpojatě zkrešleny a mnohdy ostré výměny názorů nejsou vždy právě přínosem k vyjasnění problému. To do určité míry omezuje možnosti porozumění efektivním přístupům k užívání drog a s ním spojeným problémům.

Právní a politický přístup k užívání drog a konopí zvláště tedy zůstává i nadále velice kontroverzním tématem, s nímž jsou spojeny mnohdy složité a obtížné otázky, jež zasluhují další podrobný výzkum.

PŘÍLOHA 1

Tabulka 1: množství pro určení deliktu zahrnujícího držení drog pro osobní potřebu

Země	Konopí		Heroin a kokain	
	Držení pro osobní potřebu	Obchodování: prodej, držení atd.	Držení pro osobní potřebu	Obchodování: prodej, držení atd.
Belgie	Bez projevů prodeje či obchodování, držení konopí v množství nepřesahujícím 3 g je považováno držení pro osobní potřebu (směrnice ze 16.5.2003). První delikt: pokuta 75 – 125 EUR.			
Česká republika	Méně než 0,3 g THC (10 cigaret s obsahem 30 mg THC): přešupek, policie trestá pokutou až 15 000 Kč (cca 500 EUR) nebo varováním. Větší množství představuje trestný čin s trestem odnětí svobody až na 2 roky nebo pokutou. Držení více než 7,5 g THC (cca 250 dávek po 30 mg) podléhá trestu v rozmezí 1-5 let.	1-5 let za obchodování, včetně držení pro jinou osobu, 2-10 let za obchodování ve větším rozsahu.	Méně než 5 dávek heroinu po 30 mg nebo 50 mg kokainu: přešupek, policie trestá pokutou do 15 000 Kč (cca 500 EUR) nebo varováním. Větší množství je trestný čin s trestem odnětí svobody až na 2 roky nebo pokutou. Držení více než 1,5 g heroinu (30 dávek po 50mg) nebo 5 g kokainu (100 dávek po 50mg) podléhá trestu 1-5 let.	1-5 let odnětí svobody za obchodování včetně držení pro jinou osobu 2-10 let odnětí svobody za obchodování ve větším rozsahu
Dánsko	První delikt do 10 g: policie dá pokutu, nad 10 g: pokuta. Druhý delikt: 0-10 g: pokuta 40 EUR, 10-15 g: pokuta 67 EUR, 50-100 g: pokuta 135 EUR.	n.a.	n.a.	n.a.

Země	Konopí		Heroin a kokain	
	Držení pro osobní potřebu	Obchodování: prodej, držení atd.	Držení pro osobní potřebu	Obchodování: prodej, držení atd.
Estonsko	Užívání nebo držení méně než 50 g marihuany, 10 g hašiše nebo 5 g hašišového oleje je přestupek, policie udělí pokutu do cca 770 EUR nebo 30 dní správního zadržení. Větší množství je trestný čin s trestem 1-10 let.	Držení malého množství s úmyslem dalšího prodeje – trest až 3 roky vězení, větší než uvedené množství – 1-10 let.	Užívání nebo držení méně než 0,1 g heroínu, 1 g kokainu nebo 10 tablet extáze je přestupek, policie trestá pokutou do cca 770 EUR nebo 30 dní správního zadržení. Větší množství je trestný čin s trestem 1-10 let.	Držení malého množství s úmyslem dalšího prodeje – trest až 3 roky vězení, větší než uvedené množství – 1-10 let.
Finsko	Do 10 g hašiše a 15 g marihuany: 5-15 dní/pokuta. Podle soudní praxe je spodní limit pro trest odnětí svobody 100g.		Do 3 g ATS *, 10 tablet extáze, 1 g heroínu nebo 1,5 g kokainu: 10-30 dní/pokuta. Podle soudní praxe je spodní limit pro trest odnětí svobody 10 g ATS, 40 tablet extáze, 4 g kokainu nebo 2 g heroínu.	
Kypr	Pěstování ne více než dvou rostlin nebo držení méně než 30 g konopí nebo jeho produktů bude patrně považováno za použití pro osobní potřebu (§ 30A). Sankce: odnětí svobody až na 8 let.	Pěstování tří a více rostlin nebo držení 30 g a více konopí nebo jeho produktů může být považováno za držení za účelem prodeje, pokud obviněný nepřesvědčí soud o opaku (§ 30A). Sankce: odnětí svobody až na doživotí.	Méně než 10 g zpracovaného opia nebo jeho produktů nebo méně než 10 g zpracovaného kokainu nebo jeho produktů nebo méně než 20 g jiné drogy v pevném skupenství bude patrně považováno za osobní potřebu (§ 30A). Sankce: odnětí svobody až na doživotí.	10 g nebo více zpracovaného opia nebo jeho produktů nebo 10 g nebo více zpracovaného kokainu nebo jeho produktů nebo 20 g nebo více jiné drog v pevném skupenství může být považováno za držení za účelem prodeje, pokud obviněný nepřesvědčí soud o opaku (§ 30A). Sankce: odnětí svobody až na doživotí.

Země	Konopí	Heroin a kokain		
	Držení pro osobní potřebu	Obchodování: prodej, držení atd.	Držení pro osobní potřebu	Obchodování: prodej, držení atd.
Litva	Držení bez úmyslu distribuce je přestupek trestaný omezením svobody, pokutou nebo zatčením. Méně než 5 g rostliny nebo 0,25 g pryskyřice je přestupek. Větší množství je trestný čin s trestem odnětí svobody až na 2 roky.	Držení za účelem distribuce: trest do 3 let. Držení velkého množství (500 g rostliny, 25 g pryskyřice) za účelem distribuce: 2-8 let. Držení velmi velkého množství (2,5kg rostliny, 125 g pryskyřice) (účel nepodstatný): 5-15 let.	Držení bez úmyslu distribuce je přestupek trestaný omezením svobody, pokutou nebo zatčením. Méně než 0,02 g heroínu nebo kokainu je přestupek. Větší množství je trestný čin s trestem odnětí svobody až na 2 roky.	Držení za účelem distribuce: trest do 3 let. Držení velkého množství (nejméně 2 g heroínu, 20 g kokainu) za účelem distribuce: 2-8 let. Držení velmi velkého množství (nejméně 10 g heroínu, 100 g kokainu) (účel nepodstatný): 5-15 let.
Lotyšsko	Užívání nebo držení méně než 5 g nesusušené marihuany, 1 g sušené marihuany, 0,1 g hašiše nebo 0,003 g THC je přečin, policie trestá pokutou do 75 LVL (cca 130 EUR) nebo 15 dní správního zadržení. Větší množství bez úmyslu prodeje je trestný čin s trestem odnětí svobody až na 7 let (§253 odst.1).	Držení za účelem prodeje se trestá odnětím svobody až na 10 let (§ 253 odst.2). Více než 1 kg nesusušené marihuany, 100 g sušené marihuany, 50 g hašiše nebo 1 g THC se trestá odnětím svobody v délce 8-15 let. (§253 odst.4).	Užívání nebo držení méně než 0,001 g heroínu, 0,01 g kokainu je přečin, policie trestá pokutou do 75 LVL (cca 130 EUR) nebo 15 dní správního zadržení. Větší množství bez úmyslu prodeje je trestný čin s trestem odnětí svobody až na 7 let (§253 odst.1).	Držení za účelem prodeje se trestá odnětím svobody až na 10 let (§ 253 odst. 2). Více než 1 g heroínu nebo 5 g kokainu se trestá odnětím svobody v délce 8-15 let. (§253 odst.4).
Maďarsko	Za držení: do 5 let; pokud je množství malé: 2 roky; je-li množství značné: 5-10 let. Nižší rozpětí trestu pro drogově závislé. Za malé množství není trest v případě, že se pachatel přihlásí na léčení nebo do poradny.	Za obchodování: 2-8 let Za malé množství: 2 roky. Za značné množství: 5-15 let nebo doživotí. Nižší rozpětí trestu pro drogově závislé.	Za držení: do 5 let, pokud je množství malé: 2 roky. Je-li množství značné: 5-10 let. Nižší rozpětí trestu pro drogově závislé. Za malé množství není trest v případě, že se pachatel přihlásí na léčení nebo do poradny.	Za obchodování: 2-8 let Za malé množství: 2 roky. Za značné množství: 5-15 let nebo doživotí. Nižší rozpětí trestu pro drogově závislé.

Země	Konopí		Heroin a kokain	
	Držení pro osobní potřebu	Obchodování: prodej, držení atd.	Držení pro osobní potřebu	Obchodování: prodej, držení atd.
Německo	6-30 g (závisí na spolkové zemi): policie nezahajuje vyšetřování z vlastní iniciativy; je-li to vhodné, dochází k zastavení trestního stíhání, ale záznam v rejstříku zůstává.			Běžná praxe: Limit do 1-2 g heroínu nebo kokainu nebo 10-30 tablet extáze (závisí na spolkové zemi): zastavení stíhání, léčba jako možná alternativa, pokuta nebo neplacené obecně prospěšné práce.
Nizozemí	Prodej (v kavárnách) a držení do 5 g není soudně stíháno. 5-30 g: pokuta 23-68 EUR 30 g – 1 kg: pokuta 2,30-4,60 EUR za gram 1-5 kg: pokuta 2 200 – 4 500 EUR anebo 2 týdny vězení za kg 5-25 kg: až 6 měsíců odnětí svobody a pokuta do 11 300 EUR (kavárny – coffee shopy mohou skladovat množství do 500 g konopí)		Méně než 0,2 g: policie zastaví stíhání, ale zabaví drogu a ponechá záznam. 15-300 g: 6-18 měsíců odnětí svobody. Nad 300 g: 18 měsíců – 4 roky odnětí svobody.	
Portugalsko	Do průměrného individuálního množství na 10 dní: zastavení stíhání a probace, léčba nebo správná sankce (denní dávka: 2,5 g marihuany, 0,5 g hašiše, 0,005 g THC). Možné stíhání za množství vyšší než průměrné individuální množství na 10 dní.		Do průměrného individuálního množství na 10 dní: zastavení stíhání a probace, léčba nebo správná sankce (denní dávka: 0,1 g heroínu, 0,2 g kokainu, 0,1 g ATS*). Možné stíhání za množství vyšší než průměrné individuální množství na 10 dní.	
Rakousko	Rakouské zákony používají kritérium „velkého množství“ pro rozlišení mezi závažnou a jinou tr.činností.			
	Limit pro „závažný tr.čin“ je 20 g THC. „malé množství“ jsou 2 g (10 % limitu pro závažný tr.čin).		Limit pro „závažný tr.čin“ je 30 g extáze, 15 g kokainu a 3 g heroínu. „Malé množství“ je definováno jako 0,5 g heroínu, 1,0 g metadonu nebo ATS *, 0,001 g LSD a 1,5 g kokainu.	
Španělsko	Podle soudní praxe se při držení hašiše v množství přesahujícím 40 g jedná o obchodování.		Podle soudní praxe se při držení 1,5-3 g heroínu, 5 g kokainu nebo 30-50 dávek LSD jedná o obchodování (Cesoni, NNSZ. 4 a De la Cuesta and Blanco, citováno v Droit de la drogue, str. 772, pozn. 5).	

* ATS – stimulant amfetaminového typu (amphetamine-type stimulant)

PŘÍLOHA 2

Tabulka 2: Obvyklá praxe v případech držení drogy (pro osobní potřebu, v malém množství, bez přitěžujících okolností)

Země	Pravděpodobný postih za držení omamné látky pro osobní potřebu	
	Konopí	Ostatní omamné látky
Belgie	Pouze záznam. Policie pokutuje, 1. delikt: 75–125 EUR, 2. delikt (ve stejném roce): 130–250 EUR, 3. delikt (ve stejném roce): 250–500 EUR a 8 dní – 1 měsíc vězení.	Policie sepíše standardní protokol o okolnostech případu. Může dojít k zastavení trestního řízení a postoupení případu specializovanému pomocnému nebo léčebnému zařízení. Trestní řízení je zastaveno po zaplacení určité částky.
Dánsko	1. delikt do 10 g: policejní pokuta, nad 10 g: pokuta. 2. delikt 0–10 g: pokuta 40 EUR, 10–15 g: pokuta 67 EUR, 50–100 g: pokuta 135 EUR.	Údaj není k dispozici
Finsko	Policejní vyšetřování a trestní stíhání. Zastavení trestního stíhání se uplatňuje zřídka.	Trest odnětí svobody je pravděpodobný, možný odklad v případě léčby.
Francie	Obvykle zatčení policií (možná policejní vazba na 24 hodin, kterou je možné prodloužit o dalších 24 hodin)	Zatčení policií (policejní vazba na 24 hodin, kterou je možné prodloužit o dalších 24 hodin). Obvykle jsou ukládány sankce za užívání/ držení.
Irsko	Za první dvě provinění pokuty: 1. delikt: 63 EUR, 2. delikt: 127 EUR. Od 3. provinění možné odnětí svobody: do 1 roku anebo pokuta 317 EUR.	Sankce se liší podle toho, zda jde o první či opakované provinění. Obvykle soud nařídí dohled (probaci) s odkladem trestu. Nejběžnějšími sankcemi jsou pokuty a obecně prospěšné práce.
Itálie	1. delikt: zastavení stíhání, další delikty: odebrání řidičského oprávnění až na 3 měsíce a povinná léčba.	1. delikt: zastavení stíhání, další delikty: odebrání řidičského oprávnění až na 4 měsíce a povinná léčba.
Lucembursko	Trestný čin trestaný pokutou 250–2 500 EUR	Trestný čin trestaný pokutou 250–2 500 EUR anebo 8 dní až 6 měsíců vězení.
Německo	Policie nevyšetřuje z vlastní iniciativy, zastavení stíhání (6–30 g)	Zastavení stíhání nebo zastavení stíhání s pokutou či odesláním do specializovaného léčebného zařízení.
Nizozemí	Policie nevyšetřuje držení pro osobní potřebu, které je za určitých podmínek tolerováno v kavárnách.	Méně než 0,2 g: policie zastaví stíhání a zabaví drogu; 15–300 g: trest odnětí svobody 6–18 měsíců; nad 300 g: trest odnětí svobody 18 měsíců – 4 roky.
Portugalsko	Do průměrného individuálního množství na 10 dní: policejní vyšetřování a postoupení správním orgánům. Odklad trestu a probace, pokuta a další sankce za opakované provinění.	Do průměrného individuálního množství na 10 dní: odklad trestu a léčba.

Země	Pravděpodobný postih za držení omamné látky pro osobní potřebu	
	Konopí	Ostatní omamné látky
Rakousko	1. delikt: policejní vyšetřování a probace (2 roky)	Povinnost zpracování lékařského posudku o nutnosti léčby. Uživatelé obvykle souhlasí s léčbou nebo probací (2 roky)
Řecko	Soud obvykle ukládá pokutu; odklad či zastavení trestního stíhání.	Údaj není k dispozici
Spojené království	Policejní varování.	Pokuta nebo obecně prospěšné práce, v případě nutnosti léčba.
Španělsko	Trestný čin užití na veřejném místě je postížitelný pokutou od 301-30 000 EUR nebo odebráním řidičského oprávnění.	Údaj není k dispozici
Švédsko	Policejní vyšetřování a trestní stíhání. Za méně závažné tr.činy zastavení stíhání (zřídka).	Méně závažný tr.čin: (do 0,05 g heroínu): pokuta nebo vězení do 6 měsíců. Možný odklad trestu a léčba.

Užívání drog v EU – legislativní přístupy

© Evropské monitorovací centrum pro drogy
a drogovou závislost, 25. února 2005

ISBN původního vydání v angličtině:
ISBN 92-9168-215-2

© Vydal/ Úřad vlády České republiky, 2005

1. vydání v jazyce českém

Redakčně uzavřeno 15.6.2005

Design Missing-Element

Sazba Vladimír Vašek

ISBN 80-86734-50-1

UŽÍVÁNÍ DROG V EU LEGISLATIVNÍ PŘÍSTUPY

■ Publikace zpracovaná Evropským monitorovacím centrem pro drogy a drogovou závislost (EMCDDA) se zabývá právní regulací užívání a přechovávání drog pro osobní potřebu v členských státech EU. Autoři představují rozdílné legislativní a praktické přístupy jednotlivých států i společné základy národních úprav, vymezené mezinárodními smlouvami. Tyto poznatky mohou být užitečné všem, kteří se zajímají o problematiku legitimacy a účinnosti trestního postihu uživatelů drog.

■ Český překlad publikace čtenářům předkládá Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti, které je pracovištěm Úřadu vlády České republiky, jako svou pátou publikaci v ediční řadě Monografie. Dříve vydané publikace a informace o připravovaných publikacích najdete na webové stránce www.drogy-info.cz v sekci Publikace.

ISBN 80-86734-50-1

neprodejné